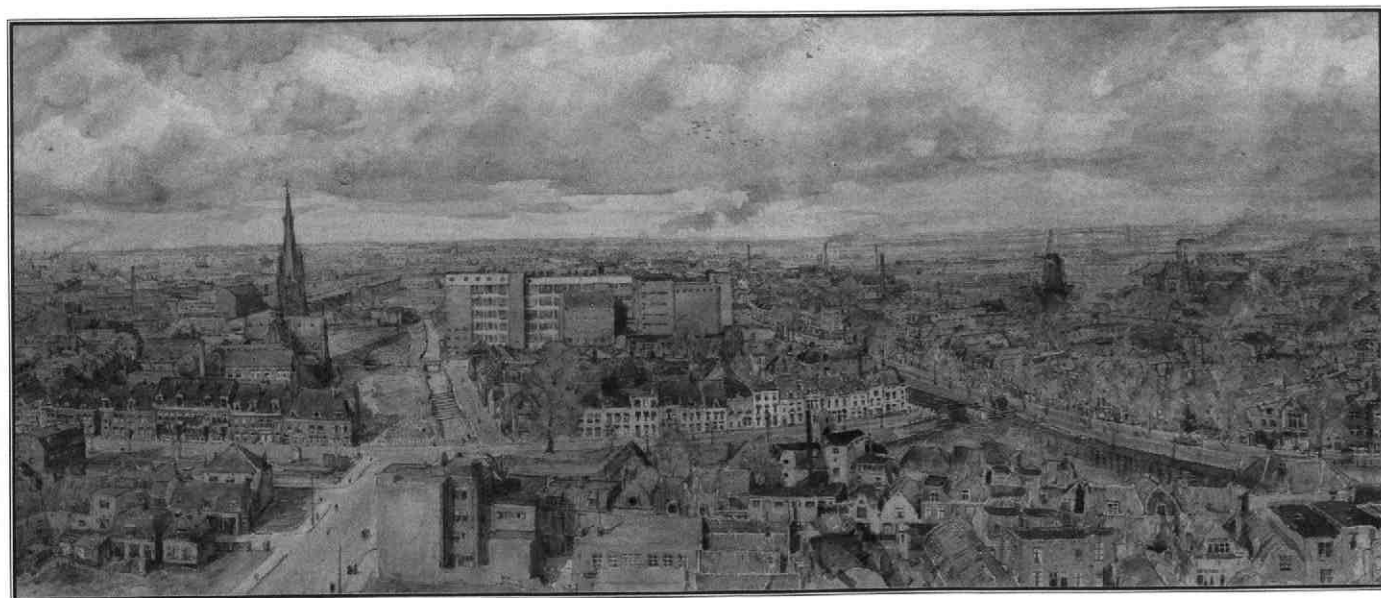

TOLIEN WILMER

Bij het overlijden van Chris Schut

Op 1 november overleed de tekenaar Chris Schut. Hoewel hij in Utrecht, de stad waar hij het grootste deel van zijn leven heeft gewoond, vooral bekend is als tekenaar van Utrechtse stadsgezichten, heeft hij ook in andere grote steden getekend en gebeurtenissen van landelijk belang vastgelegd. In zijn werkzame leven, dat ruim een halve eeuw omspannt, heeft hij honderden documentaire tekeningen gemaakt. Zij zijn te vinden in de archieven van de gemeenten Utrecht, Amsterdam, Rotterdam en Den Haag, in de Atlas van Stolk en in het Nederlands Spoorwegmuseum, maar ook in particuliere verzamelingen.

Christiaan Johannes Theodorus Schut werd in 1912 in Amsterdam geboren. Als kind al had hij plezier in tekenen en dat heeft hij zijn hele leven gehouden. Hij kreeg in de jaren 1928-1932 zijn opleiding aan het Rijksinstituut tot het opleiden van tekenleraren onder leiding van Huib Luns. Aanvankelijk maakte Chris Schut als freelance grafisch journalist tekeningen voor kranten en tijdschriften. Een bericht in De Telegraaf in 1943 karakteriseert zijn tekeningen als 'suggestief, opgenomen van de juiste plaats af, overzichtelijk, handig uitgesneden, onverwacht van compositie en gedaan in een techniek, die zich goed leent tot reproductie in de krant'. Met deze techniek zijn ongetwijfeld zijn pentekeningen bedoeld, maar mogelijk leenden ook de potloodtekeningen, waarin meer nuances konden worden vastgelegd, zich voor reproductie op krantenpapier. Naast het tekenen met pen en potlood was Schut ook zeer bedreven in het aquarelleren.

Omdat het freelance werk onvoldoende zekerheid bood, koos hij later voor een vaste baan als tekenleraar. Van 1958 tot zijn pensionering in 1977 was hij aan

verschillende scholen in Utrecht, Hilversum en Veenendaal verbonden. Daarnaast bleef hij voor diverse opdrachtgevers werken.

De eerste tekening die hij voor het Utrechtse gemeentearchief maakte, dateert van 1939. Op deze aquarel zijn enkele lage huizen in de Biltstraat te zien kort voor de sloop. Het is tevens de eerste van een lange reeks in opdracht gemaakte tekeningen die zich in de collectie van Het Utrechts Archief bevinden. De laatste tekening dateert van 1996.

De onderwerpen droeg hij vaak zelf aan. Zijn liefde voor de stad Utrecht, waar hij zo'n halve eeuw heeft gewoond, bracht hem ertoe situaties vast te leggen die door stadsuitbreiding, verbouwing of sanering zouden veranderen. Zijn tekeningen van de Catharijnesingel (met water) en van de Stationswijk laten Utrecht zien vóór de bouw van Hoog Catharijne. Ook de veranderingen zelf waren onderwerp van zijn documentatiedrift. De aanleg van de buitenwijken van Utrecht, van het bouwrijp maken van de grond tot de bouw van de eerste woningen, de bouw van de elektriciteitscentrale Lage Weide en de verbreding

van de Korte Nieuwstraat zijn enkele onderwerpen van de circa 230 tekeningen van Chris Schut in de Utrechtse collectie.

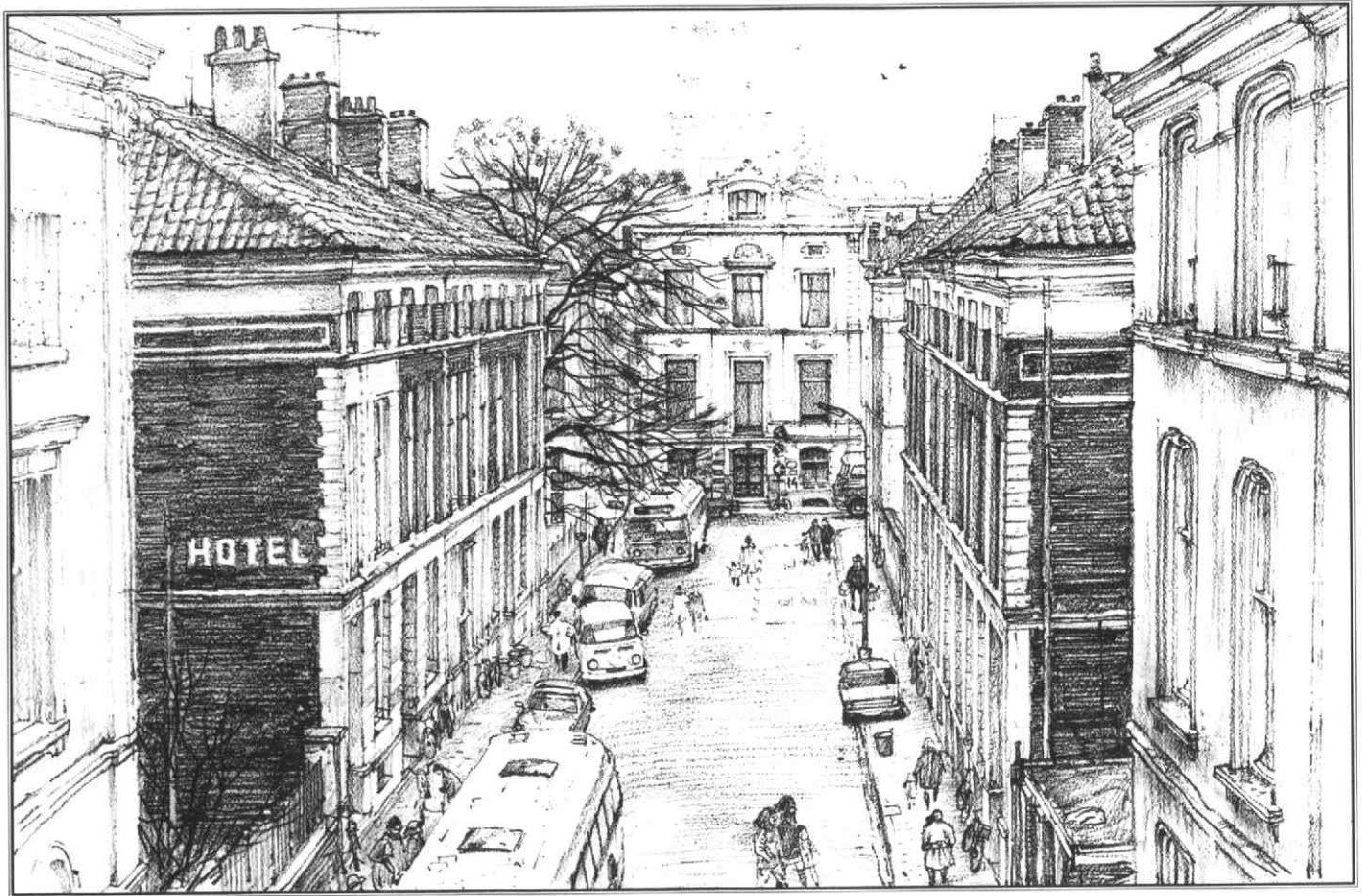
Het waren niet alleen stadsgezichten of gebouwen waaraan iets ging veranderen die zijn belangstelling hadden. Schut had ook een voorliefde voor het uitbeelden van panorama's, bij voorkeur vanaf een hoog standpunt. Deze panorama's horen tot de meest spectaculaire tekeningen die hij voor de Utrechtse collectie heeft gemaakt. De vroege serie, gemaakt in de jaren 1943-1949, veelal vanaf de Jacobitoren, geeft een beeld van de tamelijk compacte, overzichtelijke stad die Utrecht vóór de grenswijziging van 1954 was. De latere serie panorama's is vanaf 1989 gemaakt. Op deze aquarellen vormen buitenwijken de voorgrond, terwijl ver weg op de achtergrond de Domtoren uit de oude stad omhoog steekt. De stedenbouwkundige ontwikkelingen van Utrecht zijn op deze wijze doeltreffend uitgebeeld. Een van de laatste gezichten op Utrecht is getekend vanaf de St.-Willibrorduskerk in Vleuten, een beeld dat met de komst van Leidse Rijn voorgoed zou verdwijnen.

Linksboven: Gezicht op Utrecht naar het zuiden, vanaf de Jacobitoren. Aquarel, Chris Schut, 1943-1949.

Linksonder: Gezicht op Utrecht naar het noorden, vanaf de Jacobitoren. Aquarel, Chris Schut, 1943-1949.

Boven: Het begin van de Amsterdamsestraatweg tussen de Leeuwstraat en de Oude Daalstraat vanuit het oosten gezien, met op de voorgrond het water van de Weerdsingel. Tekening, Chris Schut, 1968.

Afbeeldingen: Het Utrechts Archief.

De Stationsdwarsstraat met op de achtergrond de Inktpot, kort voor de sloop van de Stationswijk. Tekening, Chris Schut, 1971, Het Utrechts Archief.

Bij het tekenen van de vroege Utrechtse panorama's is het een keer bijna misgegaan. Chris Schut tekende de stad in 1944 vanaf de toren van de Jacobikerk toen hij een keer bij het verlaten van de kerk werd opgewacht door Duitse militairen die hem met het geweer in de aanslag dwongen weer naar boven te gaan. Omdat hij in de slecht verlichte toren de weg goedkende kon hij, boven angekommen, nog net een Duitse afweerpost op zijn tekening uitgummen. Desondanks werd hij met tekening en al meegenomen naar een gebouw van de Duitse bezetter aan de Maliebaan. Daar heeft hij twee dagen vastgezeten, totdat de gemeentearchivaris mr. J.W.C. van Campen de Sicherheitsdienst kon overtuigen dat de tekening uitsluitend om documentaire redenen werd gemaakt en niets met spionage te maken had. Schut kreeg zijn tekening weer mee, maar zijn fiets moest hij achterlaten. Met zijn gevoel voor het vastleggen van de actualiteit heeft

Chris Schut niet alleen veranderende situaties, maar ook gebeurtenissen getekend. In de Utrechtse collectie bevindt zich een tekening van een liefdadigheidsconcert ten behoeve van het Nederlandse Rode Kruis op 25 oktober 1950, met burgemeester Jhr. mr. C.J.A. de Ranitz als solist in het tweede pianoconcert van Rachmaninoff. Op de voorgrond zijn koningin Juliana en mevrouw De Ranitz geportretteerd. De tekening heeft een extra historische waarde doordat de koningin en het echtpaar De Ranitz hun handtekeningen erop hebben gezet. Werk van Chris Schut met een historisch onderwerp is vooral in de Atlas van Stolk in Rotterdam te vinden. Voor deze verzameling van Nederlandse historischeprenten heeft hij een aantal belangwekkende tekeningen gemaakt. In de Tweede Wereldoorlog bracht hij oorlogssituaties in beeld zoals de inundatie van Walcheren, de Atlantikwal in Den Haag, en de verwoestingen van Rotterdam,

Arnhem en Nijmegen. Na de oorlog legde hij andere gebeurtenissen van nationaal belang vast, bijvoorbeeld de inhuldiging van koningin Juliana (1948), de soevereiniteitsoverdracht van Nederlands-Indië aan de Indonesische regering (1949), de gevolgen van de Zeeuwse watersnoodramp (1953), de begrafenis van koningin Wilhelmina (1962), de treinramp bij Harmelen (1962) en - veel recenter - de Bijlmerramp (1992). Veel van zijn tekeningen zijn gereproduceerd in boeken, kranten en tijdschriften of als losbladige facsimile's in een map die de Provincie Utrecht in en na het monumentenjaar 1975 van diverse regio's uitgaaf. Een van de belangrijkste boekwerken die geheel door Chris Schut zijn geïllustreerd, is Plaatsen aan de Vecht en de Angstel: Historische beschrijvingen van kastelen en buitenplaatsen, stads- en dorpsgezichten, uitgeven in opdracht van de Oudheidkundige Vereniging van de Vechtstreek Niftarlake.